

กิเลสภายใน

พระอาจารย์สงป มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๙

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะเป็นสัจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อหัวใจของเราให้มันเป็นธรรมไป

เพราะหัวใจเราเกิดมากับโลก เกิดมาจากพ่อจากแม่ เกิดมาเป็นโลกๆ เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา มีอำนาจนะ อำนาจวาสนาจะดลบันดาลให้หัวใจเราเป็นอย่างไรก็ได้ แต่เพราะกิเลสมันครอบงำใจ พอกิเลสมันครอบงำ เราเชื่อกิเลสๆ เห็นไหม เรามีการศึกษาขนาดไหนขนาดไหน มีปัญญามากน้อยขนาดไหน ปัญญาอันนั้นนะ ถ้าเป็นปัญญาของกิเลส มันหลอกใช้ตัวเราตลอดเวลาทั้งชาตินี้เลย

แต่ถ้ามีสติมีปัญญารุ่งขึ้นมานั้นฟังธรรมๆ ขึ้นมา ถ้าใจมันเป็นธรรมรุ่งขึ้นมา เห็นแล้วมันปลงธรรมสังเวช มันสังเวชกับชีวิตของเราไง ชีวิตเกิดมา เกิดมาสร้างเวรสร้างกรรม ถ้าเกิดมากรรมดี ถ้าทำคุณงามความดี บุญกุศลทำให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข ถ้าทำความชั่วละ ทำความชั่วซ้ำลามาก มันไม่พ้นจากกรรมหรอก ถ้าไม่พ้นจากกรรม เวลากรรมมันให้ผลขึ้นมา มันหลอกมันหลอนตัวมันเอง มันมีแต่ความกดดันในหัวใจ มีแต่ความทุกข์ความยากทั้งนั้นนะ

ฟังธรรมๆ เพื่อตั้งสติของเรา

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเวลาสอน สอนถึงการดำรงชีวิต เวลาผู้ที่บวชใหม่ๆ เป็นทิดๆ เป็นบัณฑิต บัณฑิตเพราะบริหารทิศ บริหารทิศ เป็อง

บนเป็นครูบาอาจารย์ของเรา เบื้องหน้าเป็นพ่อแม่ของเรา บ่าซ้าย บ่าขวา เวียนไป บริหารทิศ เป็นทิศ เป็นบัณฑิต

บัณฑิตเพราะเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา อายุครบบวชแล้วได้บวชได้เรียน เรียนธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียนมาเพื่อให้เป็นคนสุก คนสุกเพราะเรา ต้องดำรงชีวิตในทางโลก

แต่ถ้าเราเป็นพระ เป็นพระเป็นนักบวชใจ นักบวช เราเรียนจนจบ ๙ ประโยค จบ ๙ ประโยค ธรรมะเอาไว้ทรงจำธรรมวินัย ทรงจำธรรมวินัยให้ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ แต่ถ้าฝึกหัด ปฏิบัติขึ้นมา เวลากิเลสมันดันรนขึ้นมา กิเลสมันเป็นภัยๆ ใจ

เรียนมาจบ ๙ ประโยคเพื่อทรงจำธรรมวินัยไว้ ถ้ามีอำนาจวาสนาออกประพฤติปฏิบัติ เวลาออกประพฤติปฏิบัติขึ้นมา กิเลสมันหลอกมันลงใจ เพราะรู้มาก รู้มากยากนาน ทำให้ เป็นสัจจะเป็นความจริงไม่ได้ใจ

แต่ถ้าเป็นทางโลกๆ ทรงจำธรรมวินัยไว้ ทรงจำไว้แล้วเผยแผ่ธรรมๆ แล้วเผยแผ่ธรรม มันเป็นธรรมหรือเป็นกิเลสละ

กิเลสมันเป็นภัย ธรรมมันเป็นคุณ

ธรรมมันเป็นคุณนะ ถ้าเราศึกษาเล่าเรียนมาแล้วเผยแผ่พระพุทธศาสนาตาม ข้อเท็จจริงในพระพุทธศาสนานี้ เราไม่เอาความรู้ความเห็นของเราบวกเข้าไป

กล่าวคู่พุทธพจน์ กล่าวคู่พุทธพจน์

ในพระไตรปิฎก มันมีชาวประมงคนหนึ่งเขาไปทอดแห ทอดแหได้ปลาทองคำมานั้นนะ เวลาปลาทองคำมานะ ชาวบ้านเขาไม่กล้าทำร้ายมัน เอาไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร ไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร ไปถึงที่ท้องพระราชวังใจ เวลาอัปาทขึ้นมา โอ้โฮ! มันเหม็นไปทั่วเลย ละ แล้วใครก็พยากรณ์ไม่ได้ใจ พระเจ้าพิมพิสารเห็นว่าต้องไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าทำไมปลาถึงเกล็ดเป็นทองคำละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก เขาเคยบวช บวชในสมัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่อดีตกาล แล้วฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไง ภาคปริยัติ ทรงจำธรรมวินัยๆ นี่แหละ แล้วเทศนาว่าการขึ้นมา โอ้โฮ! คนเขาเชื่อ เขาฟัง เพราะมันเป็นธรรม

เห็นคนเขาเคารพบูชามากมายมหาศาล คิดว่าเขาเชื่อตัวใจ

เขาไม่ได้เชื่อตน เขาเชื่อธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่น

เวลาเห็น เขามีคนเคารพบูชามากมาย ก็เอาความรู้ตนบวกเข้าไป นี่กล่าวคู่พุทธพจน์ เอาความรู้ความเห็นของตนบวกเข้าไปๆ เป็นความเห็นของตนไง เวลาตายไปตกในนรกอเวจีนั่นนะ เวลาพ้นจากนรกอเวจขึ้นมา มาเกิดเป็นปลาทองคำ อ้าปาก ปากเหม็นหมดเลย ปากเหม็นเพราะอะไร เพราะสิ่งที่ตัวเองรู้ ตัวเองเห็น มันไม่เป็นความจริง ความจริงนั้นเป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เริ่มต้นขึ้นมาเวลาที่เผยแพร่ธรรม เริ่มต้นมันมีคนเคารพบูชา นบนอบบูชา ก็ฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เขามีศรัทธาของเขา นั่นนะบุญกุศลของเขาที่เขาได้บวชเป็นพระ ได้บวชเป็นศากยบุตรพุทธชินโรสแล้วเผยแพร่ธรรมๆ ไง มันถึงเป็นเกล็ดทองคำนี้ไง เวลาถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริง

ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริง เห็นไหม ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง ทรงจำธรรมวินัยๆ มันเป็นเรื่องโลก มันเป็นเรื่องภายนอก ภายนอก จ้าจากสมองไง แล้วมีการศึกษา การศึกษาค้นคว้าขึ้นมา ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความรู้ ถ้ารู้ภาษาบาลีจะเข้าใจพระไตรปิฎก ถ้าขยายความนั้น ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิถูกต้องชอบธรรม มันก็เป็นคุณเป็นประโยชน์นี้ บุญ

เวลามันเป็นบุญเป็นกุศลขึ้นมา แม้จะตายไปตกนรกอเวจินั่นนะ พ้นจากนรกแล้วมาเกิด นี่ไง ผลของวิญญูะ

เวลาเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมหมดอายุขัยก็มาเกิดเป็นมนุษย์ ถ้าสร้างบาป สร้างกรรมขึ้นมานะ พ้นจากบุญก็เป็นบาป ก็ตกนรกอเวจีเลย หมุนเวียนในวัฏฏะ

สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลทำให้เราเกิดมา ให้เรามีสติมีปัญญา ไม่ให้กิเลสมันครอบงำ ไม่ให้กิเลสมันมีกำลังของมัน มันอยู่ที่วาสนาของคน วาสนาของคนได้สร้างบุญสร้างกุศลมา มากน้อยขนาดไหน

ถ้ามันสร้างแต่คุณงามความดีมา พระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ทำแต่คุณงามความดีทั้งนั้น ทำคุณงามความดีเพื่อประโยชน์กับสังคม เพื่อประโยชน์กับโลก นี่มันเป็นบุญเป็นกุศล เรามีความสุขของตน

ถ้ามันเป็นบุญ สิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์กับชีวิตนี้ แต่มันก็เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ มันเป็นผลของโลก แต่ถ้ามันเป็นบาปเป็นกรรม โอ้โฮ! มันทุกข์มันยากมาก

นักเลงการพนัน ถ้านักเลงการพนันนะ เล่นการพนันแล้วในครอบครัวก็มีความเดือดร้อน ตัวเองก็มีแต่ความร่ำร้อน แล้วหาเงินหาทองมาใช้หนี้ปลดสินของตัวเองอยู่ตลอดเวลา นั้นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา เข้าเมา กลางวันเมา เย็นเมา เมาทั้งวันทั้งคืน ในครอบครัวก็เดือดร้อนไปหมดนะ

ถ้าเป็นผีพนัน เป็นผีนักเล่น เป็นผีเหล้า ผียา ในปัจจุบันนี้ยาเสพติด ถ้าเสพติด พ่อแม่เดือดร้อนกันไปทั้งนั้นนะ ครอบครัวเดือดร้อน เห็นไหม กิเลสมันเป็นภัย มันเป็นภัยเพราะว่ามันขาดสติ มันไม่มีอำนาจวาสนา มันปล่อยตัวของมันให้มันทุกข์มันยากของมันไป

แต่ถ้าธรรมมันเป็นคุณละ

ธรรมเป็นคุณ เป็นคนดีมีอำนาจวาสนา แล้วถ้าจะฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาในหัวใจของตน กาลามสูตร ฟังแล้วอย่าเชื่อ แล้วพยายามฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นความจริงขึ้นมาให้ได้ แต่มันเป็นผลของกรรม กรรมเวรของสัตว์

เวลาจะออกฝึกหัดประพฤติปฏิบัติจะชอบแนวทางใด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จริตนิสัยของมนุษย์ไฉ่ คนสร้างสร้างเวรสร้างกรรมมานานแตกต่างกันมา กรรมฐาน ๔๐

ห้อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ แล้วเราก็ฝึกหัดปฏิบัติให้มันเป็นความเป็นจริงในข้อเท็จจริงขึ้นมาในหัวใจของเราให้ได้ ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงของเราในหัวใจ

แต่ด้วยกิเลสมันเป็นภัย มันปลิ้นมันปล้อน มันหลอกมันลวง แล้วมันทุกข์มันยากไปทั้งนั้นนะ แล้วทำสิ่งใดแล้วก็คว้าน้ำเหลวๆ

ในทางโลกนะว่า กิจพุทธกาลแล้ว มรรคผลนิพพานไม่มีแล้วละ

เชื่อกันอย่างนั้นเลยละ

มันไม่มีมรรคไม่มีผลหรอก แล้วอดีตอนาคต ตายแล้วเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันจะมีที่ไหน มันจะพิสูจน์กันได้อย่างไร

นี่เวลากิเลสมันเป็นภัยนะ มันหลอกมันลวงนะ เชื่อมมันไปหมดเลย เพราะมันอยู่ของมันด้วยความเป็นอยู่ของโลกมนุษย์อย่างนี้ อยู่ด้วยกิเลสที่มันครอบงำ มันว่าสิ่งนั้นเป็นความสุขใจ

แต่ถ้าคนเขามีอำนาจวาสนาของเขาไป ถ้าไม่ได้บวช เขาเป็นฆราวาส เขาก็จะฝึกหัดของเขา ถ้าฝึกหัดของเขา หายใจเข้านึกพุท หายใจออกนึกโอ

หลวงปู่ئنท่านบอกเลย “อย่าหายใจทิ้งเปล่าๆ หายใจทิ้งเปล่าๆ”

ทั้งๆ ที่มันเกิดเป็นโลก มันเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นข้อเท็จจริงนั่นแหละ มันต้องมีลมหายใจ ถ้าไม่มีลมหายใจ มันจะมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างไร มันต้องมีชีวิตรอดอยู่ เพราะอะไร

เพราะทุกคนล้วนเป็นกลัวตายทั้งนั้นนะ เรื่องการเกิดการตายเป็นสิ่งที่วิตกกังวลที่น่ากลัวที่สุด ทั้งๆ ที่มันเป็นความจริง แต่มันก็บุญและบาปนั่นแหละ ถ้าเป็นกิเลส มันก็ทำให้อีลุ่ยฉุยแฉก ทำให้ความพอใจแต่ของตัวเอง แล้วว่ามันก็จะหนักเบาแล้วแต่ว่ากิเลสมันจะครอบงำได้มากน้อยแค่ไหน

แต่ถ้ามันเป็นบุญเป็นกุศลนะ มันก็กระเสือกกระสนจะหาครูบาอาจารย์ที่ดีงาม จะหาครูบาอาจารย์ที่ดีงามเพื่อจะฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นคุณสมบัติของตนไป

ทางโลกๆ เขาหาทรัพย์ๆ ของเขา ทรัพย์ของเขาก็เป็นทรัพย์สาธารณะ ทรัพย์ของเขา เป็นของประจำโลก ใครฉลาด ใครมีอำนาจวาสนาก็แสวงหาสิ่งนั้นว่าเป็นทรัพย์ของเราเมื่อ ดำรงชีวิตอยู่ไฉน

แล้วเวลาดำรงชีวิตอยู่แล้ว เวลาว่ามันเจ็บไข้ได้ป่วย มันต้องสิ้นชีวิตนี้ไป ทำ พิณยกรรมมอมบมรดกให้กับลูกหลานต่อไป ถ้าลูกหลานที่ติงามเขาก็รักษาสมบัติอันนั้นเพื่อความเจริญงอกงามในชีวิตของเขา ถ้าลูกหลานที่มันเห็นแก่ตงเห็นแก่ตัว แล้วกิลีสมันเป็นภัย มันก็เอาไปขายเล่นการพนัน ขายเอาไปทำลายทรัพย์สิน แล้วมันก็ต้องหาอยู่หากินตามแต่เวร กรรมของสัตว์ เห็นไหม

ถ้ามันเป็นบุญเป็นกุศล เราจะหาบุญกุศลใส่หัวใจของตน นั่นมันเป็นผลของวิญญะ มัน เป็นผลที่มีอำนาจวาสนามากน้อยขนาดไหน แล้วถ้าเราจะเป็นบุญเป็นกุศลแล้ว เราจะฝึกหัด ปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นข้อเท็จจริงขึ้นมาในหัวใจของตน

เวลาพระกัสปปะอยากบวช อยากบวชตั้งแต่เล็กแต่น้อย แต่พ่อแม่มีลูกชายคนเดียว เป็นลูกเศรษฐี เวลาภรรยาก็มีความคิดเหมือนกัน มีความคิดเหมือนกันว่า ก็อยากออก ประพฤติปฏิบัติเหมือนกัน แต่พ่อแม่ก็ห่วง ห่วงนักห่วงหนา ก็ให้แต่งงาน ให้เป็นคู่ครองต่อกัน สัญญากันว่าเราจะอยู่พรหมจรรย์ด้วยกัน

รจนกว่าพ่อแม่ทั้งฝ่ายของพระกัสปะ ของภรรยาตายหมดแล้ว เห็นไหม แจก สมบัติ ที่พ่อแม่หาไว้เป็นเศรษฐีทั้ง ๒ ครอบครัวนั้นนะ แจก แจก แจกจนหมดคนะ ออกบวช ออกบวช แล้วได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้ง ๒ คน

สิ่งที่ว่ามันเป็นบุญเป็นกุศล เป็นอำนาจวาสนาของแต่ละบุคคลที่จะมีอำนาจวาสนา มากน้อยขนาดไหน แล้วสิ่งที่ทำมาๆ มันเป็นบุญเป็นกุศลที่ส่งมาจากการสร้างคุณงามความ ดี ธรรมเป็นคุณๆ นี่แหละ ถ้าเป็นคุณๆ ขึ้นมา มันก็เป็นคุณกับเรา เพราะเราได้เกิดเป็นมนุษย์ เหมือนกัน เวลาเกิดเป็นมนุษย์แล้ว เราจะดูถูกดูแคลนใครได้

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์นะ ไม่ให้ดูถูกดูแคลนกัน เลย สิ่งที่เราเวียนว่ายตายเกิดในวิญญะที่เห็นหน้ากัน ไม่เกิดมาเป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติพี่น้อง

กันในชาติใดชาติหนึ่งไม่มี ถ้ามันไม่มี สิ่งนี้เรา สพุเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เหมือนกัน นี่มันเหมือนกัน แต่เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลามันผ่าเข้าไปในหัวใจของแต่ละบุคคลนั้นนะ

สิ่งนี้มันเป็นเรื่องโลกๆ สิ่งเรื่องโลกๆ โลกเข้าใจกันอย่างนั้น ความรู้ความเห็นเราก็อ้างอิงอย่างนั้น ทางวิทยาศาสตร์เวลาเขามีศึกษาของเขาแล้ว เขาไม่เชื่อเรื่องมรรคเรื่องผล เขาไม่เชื่อเลยเรื่องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เขาไม่เชื่อๆ เลยแหละ เพราะมันพิสูจน์ไม่ได้ไง

แต่ถ้าคนมีอำนาจวาสนานะ เวลาตั้งแต่เกิดมาแต่เล็กแต่น้อยขึ้นมา มันมีผลกระทบ ต่อความรู้สึกตลอดเวลา เอ๊ะ! เอ๊ะ! เราเคยเป็น เราเคยเป็น เหมือนกับเราเคยผ่านมาๆ เห็นใหม่ สิ่งที่เราเคยเป็น มันยืนยันโดยความรู้สึกของตนไง

แล้วถ้าเราเคยเป็นๆ แล้วในปัจจุบันนี้เราจะเป็น นาย ก. นาย ข. นาย ง. ในปัจจุบันๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนปัจจุบันธรรมๆ แล้วปัจจุบันธรรม ถ้ามีสติมีปัญญา ขึ้นมา มันมีสติมีปัญญา มันจะสร้างแต่คุณงามความดี ธรรมเป็นคุณๆ

ธรรมเป็นคุณนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานไป

“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ปิดพระโอษฐ์ แล้วเข้าฌานสมาบัติ นิพพานไปเลย

สิ่งที่วางศาสนานี้ไว้แล้ว แล้วสิ่งที่ป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาอาสวัชฌญาณทำลายอวิชชาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นละวิมุตติสุขๆ นั่นมันยิ่งใหญ่ เวลามันยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

วันวิสาขบูชา เริ่มต้นตั้งแต่เวลาอรุณขึ้น ดอกบัวบาน ดอกบัวบานท่ามกลางหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันมหัศจรรย์ๆ นะ มันจบสิ้นไป

เพราะอะไร

เพราะกิเลสมันเป็นภัยๆ มันวิตกกังวลทั้งนั้นนะ เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันทุกข์มันยากมา แล้วเวลาปัจจุบันนี้ เวลาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะไปเที่ยวสวนเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันก็ต้องมีฝ่ายตรงข้าม ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ออกฝึกหัดปฏิบัติมันทุกข์ทั้งนั้นนะ กิเลสมันบีบคั้นหัวใจทั้งนั้นนะ เวลาอัสวักขยญาณทำลายอวิชชา ตรัสรู้เองโดยชอบ ความชอบธรรมไง พอความชอบธรรม มันยืนยันในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสวยวิมุตติสุขๆ ไร วิมุตติสุข เห็นไหม

สิ่งที่ชาวโลก กิ่งกลางพระพุทธศาสนาที่เขาปฏิเสธกันไง กิ่งพุทธกาลแล้วมรรคผลนิพพานหมดไปแล้วแหละ มันไม่มีแล้วละ ไม่มีเพราะว่ากาลเวลา

จริงๆ หรือ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อกาลิโล ไม่มีกาลไม่มีเวลา ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย

สมควรแก่ธรรมๆ ก็ประพฤติปฏิบัติโดยความเป็นธรรมนี่ไง แต่เวลาฟังธรรมๆ ฟังธรรมถ้าจิตของเรามันเป็นปุถุชน มันก็ฟังได้แค่ปุถุชนนั่นแหละ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง เวลาแสดงธรรม อัมมจักข สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงต้องดับไปเป็นธรรมดา เกิดจักขุญาณในหัวใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ

เวลาผู้ที่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นมา มันมีจักขุญาณจิตมันรู้

เวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา เวลามันทุกข์มันยากขึ้นมามันบีบคั้นหัวใจของตน นั่นอะไร

กิเลสมันเป็นภัย

ทั้งๆ ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งๆ ที่ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ ออกบวชออกประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เรามีเป้าหมายทั้งนั้นนะ

บารมี ๑๐ ทศขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อธิษฐานบารมี

คนเราเกิดมามีอวิชชา มีความไม่รู้แน่นอนอยู่แล้ว แต่ด้วยบุญด้วยกุศลขึ้นมาแล้ว
ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา แล้วมันเป็นบุญเป็นกุศลด้วยที่มีศรัทธา
ความเชื่อในพระพุทธศาสนา

มีมนุษย์มากมายเขาปฏิบัติ เขาปฏิบัติด้วย แล้วคัดค้านด้วย แล้วคัดค้าน ถ้ามัน
คัดค้านขึ้นมาในหัวใจแล้ว

ฟังธรรม มันก็เหมือนกับภาษาที่คว่ำไว้ “ก็สอนให้รู้ดี ก็พิสูจน์มาให้เห็นดี”

แล้วพิสูจน์อย่างไร

เวลาคนที่เขาเป็นจริง เขาพิสูจน์ของเขาแล้ว เขามีเหตุมีผล เขามีข้อเท็จจริงของเขา

อันนี้มีทิวฐิมานะขึ้นมา คำว่า คำว่าหัวใจของตนไว้ แล้วก็ต่อรอง ต่อรองว่าถ้าแท้จริงก็
เปิดขึ้นมาจะได้รู้

แล้วมันเป็นธุระของใครล่ะ

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ปัจจัยตั้ง สันติทิวฐิโก อตุตา หิ
อตุตโน นาโก ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

แต่ตนมันเป็นที่พึ่งแห่งตนไม่ได้ เราถึงมี เห็นไหม เกิดมาแล้วต้องมีพ่อแม่ดูแลรักษา
พอโตขึ้นมาก็มีพี่มีน้อง มีสังคมช่วยกันค้ำชูบูชากันมา เวลาบวชเป็นพระๆ มีคณะสงฆ์ มี
ครูบาอาจารย์ อยู่ที่เวรกรรมของสัตว์ๆ

เราหาครูบาอาจารย์ที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม

แล้วถ้าหาครูบาอาจารย์ที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ชักเข้าป่าเข้ารกทั้งนั้นนะ ชักเข้าป่าเข้า
รกเพราะกิเลสมันเป็นภัย มีทิวฐิมานะว่าเราเป็นอาจารย์ ใครจะมาเสริมแนวคิดสิ่งใดๆ ไม่ได้
ทั้งสิ้น

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่ติงามไ้ ถ้าใครมีอำนาจวาสนาให้เขาประพฤติปฏิบัติมา ถ้าเขาประพฤติปฏิบัติมา ถ้ามันถูกต้องชอบธรรมตรงไหน เราก็ส่งเสริม ถ้ามันไม่ถูกต้องชอบธรรม เราก็แก้ไขเขา

แต่ด้วยอำนาจาสนาของสัตว์เ็น คนมันจะเข้ากันได้ มันต้องมีเวรมีกรรมต่อกันร่วมกัน
มา ถ้ามันไม่มีเวรมีกรรมต่อกันร่วมกันมา มันขัดมันแย้ง มันคัดมันค้านไปทั้งนั้นนะ แล้วถ้า
กิเลสมันเป็นภัยเ็น เห็นตรงข้ามหมด

ผิดชอบชั่วดี สิ่งที่ดีมันมีอำนาจวาสนา มันจะรู้ความผิดชอบชั่วดี ผิดไม่ทำ ความชอบธรรมๆ เราจะทำอย่างนั้น ทำอย่างนั้นเพื่ออะไร เพื่อจิตตภาวนา เพื่อให้เห็น

เริ่มต้นเราเกิดมา อายุตอนะทั้ง ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เวลาเกิดมาแล้ว ถ้ามีวาสนา มีพ่อแม่แม่ส่งเสียมีการศึกษา จบการศึกษาแล้วมีหน้าที่การงาน แล้วการศึกษามานั้นมันเป็น วิทยาศาสตร์ ทดสอบตรวจสอบ มันวิเคราะห์หิวจัย มันมีเหตุมีผลทั้งนั้นนะ แต่มันเหตุผลของ โลกไง เหตุผลของโลก

เรียนธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจบ ๙ ประโยค ธรรมะขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียนมาเป็นธรรม แต่คนที่เรียนมามันเป็นโลก พอเป็นโลกมัน
ยิ่งสงสัย มันจริงหรือ มันจริงหรือ

เวลาเจ้าฟ้าเจ้าคุณ เวลาเขาพูดถึงว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปทรมานชฎิล ๓ พี่น้อง เวลาเดินจงกรม แยกน้ำต่างๆ ที่เป็นอธิฤทธิ ก็ว่ามันจะเป็นจริงได้หรือ ก็เอาไว้ให้วิเคราะห์กันต่อไป

แต่ครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา พอจิตมันรู้มันเห็นของมัน มันยิ่งกว่าจริง มันทำได้มากกว่านั้นอีก

ทำได้ดั่งงาม ทำขนาดนั้นเพื่ออะไร เพื่อไปทอนทิวภูมิมานะของเขา ทิวภูมิมานะเขาคือ
บูชาไฟ บูชาไฟเพ่งกลืน ถ้าเพ่งกลืนมันก็มีฤทธิ์มีเดช มีฤทธิ์มีเดชนี้ไง ก็เลสมันเป็นภัยไง

ถ้าเอ็งจะเป็นคนดี เอ็งก็คนดีในการฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมามันส่งออกไปแล้ว ฌานสมาบัตินะ อภิญญานะ มันเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นนะ มันเป็นไปได้เพราะมีกำลังของจิต มีพลังงาน พลังงานที่เป็นนามธรรม แต่มันเป็นเรื่องกิเลสเป็นภัยเพราะยึดมันถือมันในฌานสมาบัติของตน

ในฌานสมาบัติ ในพระไตรปิฎก ในสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิสูจน์ให้เห็น ทำให้เห็นมาตลอดทั้งนั้นนะ แต่ตอนนั้นถ้ามันเป็นที่ว่าในสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของสวณ เป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา มีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำเพื่อประโยชน์ทั้งนั้น ทำเพื่อประโยชน์เพื่อให้ผู้ที่ทวิภูมิมานะจดจำที่ใครก็แก้ไขไม่ได้ให้ศิโรราบ

พอศิโรราบแล้ว เออ! ผิดมาตั้งนาน แล้วก็ยึดมันถือมัน ยึดมันถือมันเกิดทวิภูมิมานะ ๙ ไร ละทิ้งอันนั้นไป แล้วมาฝึกหัดให้มันถูกต้องชอบธรรม ธรรมเป็นคุณๆ แล้วธรรมเป็นคุณ เริ่มต้นฝึกหัดปฏิบัติมันก็ปุณฺณ กัลยาณชน

โอ้เรื่องฌานสมาบัติๆ ทำฌานสมาบัติได้ขนาดไหนมันก็แก้กิเลสไม่ได้ แล้วเวลาทำฌานสมาบัติได้มันจะเพิ่มกิเลสมากขึ้นด้วย เพราะเป็นผู้วิเศษ เหนือกว่าคนอื่น ทุกคนทำไม่ได้ฉันทำได้ แต่ทำได้มันก็เจริญแล้วเสื่อมไป สัพเพ ธมฺมา อนตฺตาไย

แต่ถ้ามีอำนาจวาสนานะ เวลามันศิโรราบ มันทิ้งเลย กลับมาฝึกหัดปฏิบัติให้ได้ตามข้อเท็จจริงในพระพุทธศาสนา

ถ้ามันจะได้จริงในพระพุทธศาสนา นิโรธดับทุกข์ด้วยมรรค ๘ วิธีการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา สติชอบ สมาธิชอบ ความเพียรชอบ สติชอบ ปัญญาชอบ เวลามันชอบธรรมๆ ขึ้นมา เห็นไหม

เวลามันชอบธรรม ชอบธรรมเพราะอะไร

ขอบธรรม เห็นไหม ศีลชาธรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความรู้ ๙ ประโยค รู้หมด แต่เป็นความจำ ขอบไหม เวลาความจำ จำจะคิดระลึกถึงข้อไหนล่ะ แล้วกิเลส มันจะเข้าไปกำจัดกิเลสได้ทันไหม

แต่ถ้าเรามีศีล ผีก็หัดปฏิบัติขึ้นมาตามข้อเท็จจริงนั้น ข้อเท็จจริงมีขอบเขตของมัน ความรู้สึกนึกคิดขึ้นมาเราควบคุมดูแลมันได้ เวลาทำความสงบของใจเข้ามา ถ้ามันเป็นมิจฉา มันก็จะเข้าไปสู่วงวนเดิมที่เคยทำมานิสมาบัติได้ มันก็เป็นอย่างนั้น

แต่เพราะมันมีศีลมาตั้งแต่ต้น ถ้ามันมีศีลมาตั้งแต่ต้น มันก็ซื่อสัตย์สุจริตกับความสงบ ระวังอันนั้น ถ้าความสงบระวังอันนั้น มีสติมีปัญญาขึ้นมารักษาดูแลมัน มันสงบ สงบในตัว ของมันเอง

ถ้าสงบแล้ว พลังงานที่มันใช้ออกไป ถ้าโดยธรรมชาติของปุณฺชนคนทั่วไป เวลาปฏิบัติ ไปตามจริตนิสัย มันไปรู้ไปเห็นสิ่งใด เห็นนิมิตจริงไหม จริง แต่มันเป็นจริงไหม มันไม่จริง เวลา เข้าฌานสมาบัติมันก็รู้จริงเห็นจริงไหม จริง จริงตามที่ขณะที่จิตมันมีกำลัง แต่เวลาจิตมัน เสื่อม สิ่งที่เราที่เห็นจบหมดเลย มันก็กลับไปเป็นสัญญา

เหมือนกับเราเรียนจบ ๙ ประโยค สิ่งที่เราศึกษามา ศีลชาธรมะขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นข้อเท็จจริงในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เวลา เราศึกษาแล้ว ศึกษาแล้วมันเป็นความจำทั้งสิ้น ความจำมันก็เป็นสมมุติใจ ความจำมันก็เป็น โลกใจ มันไม่เป็นความจริงใจ

ความจำกับความจริง ความจริงคือกิเลสต้นหาความทะยานอยากในหัวใจของตน เราจะรู้เท่ามันได้อย่างไร

ถ้ามันรู้เท่า มันต้องวางสิ่งที่เป็นโลก วางสิ่งที่เราศึกษามาเป็นทางวิชาการไว้ แล้วเราก็ มาพุทโธ ทำความสงบ ๔๐ วิธีการ

แต่เพราะเราไปสำคัญตนว่าเรามีสติมีปัญญาไง เรารู้หมดแล้วทุกเรื่อง แล้วทำไม จะต้องมาทำความสงบของใจ แล้วทำไปเพื่ออะไร

นี่กิเลสมันเป็นภัย

ถ้าธรรมเป็นคุณ ธรรมเป็นคุณนั้นภาคปฏิบัติ ภาคปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ที่ท่านฝึกหัดปฏิบัติท่านมีข้อวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมาก็เพื่อความสงบของใจอันนี้

แต่ของเรามาฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมา ถ้าเราก็อพยายามจะทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าเป็นสัมมาทิฐิ ความถูกต้องชอบธรรม ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ อิม!

แล้วถ้ากิเลสมันเป็นภัยไง อ้อ! นิพพานเป็นอย่างนี้เอง

ส่วนใหญ่แล้วพอจิตสงบ ถ้าอำนาจวาสนามันเบาบางไป มันรู้ได้แค่นี้ มันทำต่อเนื่องไม่ได้ ถ้ามันทำต่อเนื่องไม่ได้เพราะกำลังความสามารถของคนมีเท่านี้ ถ้าความสามารถของคนมีเท่านี้แล้ว มันก็เข้าใจเอวากิเลสมันเป็นภัย เพราะกิเลสมันยัง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ในหัวใจของตนไง มันก็บอก อ้อ! นิพพานเป็นอย่างนี้เอง เพราะมันสุขมันสงบของมัน

แต่มันสุขสงบของมันแล้วเวลามันคลายตัวออกมาละ จิตมันเจริญแล้วเสื่อมไป เวลาเข้าขณิกะ อุปจาระ อัปปนา แล้วมันคลายออกมาละ

เวลาครูบาอาจารย์ของเราฝึกหัดทำความสงบของใจเข้ามา เวลาเข้าอัปปนาสมาธิรวมใหญ่อย่างนี้ ตรงนั้นนะมันใช้สติปัญญาไม่ได้ ตรงนั้นนะมันสักแต่ว่าปรากฏ

แล้วเราฝึกหัดใหม่ คนที่ฝึกหัดปฏิบัติเริ่มต้นมันไม่เข้าใจ พอมันไม่เข้าใจ มันก็ควบคุมตัวเองไม่ได้ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดั่งามนะ ถ้าเข้าไปอัปปนาสมาธิ เวลาที่มาถามปัญหานั้น อันนี้มันออกมาเป็นจิตปกติธรรมดาแล้ว แต่ก็เอาอาการ อาการที่เวลาเราทำความสงบแล้ว มันมีอาการอย่างนั้น จำอาการ

จำ ความจำเป็นสมมุติ ความจริง ๆ เป็นปัจจุบันใจ

ถ้าปัจจุบัน เวลามันเข้าไปสู่อุปปนาสมาธิ คลายตัวออกมา ถอยออกมา ถ้าถอยออกมามันจะเป็นอุปจาระ เพราะมันรับรู้ได้ แต่ขณะที่เป็นอุปปนาสมาธิ สักแต่ว่าปรากฏ มันไม่รู้สิ่งใดเลย ถ้าเคยอยู่อย่างนั้นได้ขนาดไหนก็อยู่อย่างนั้นได้

อย่างเช่น สมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ ไง สมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ เนวสัญญานาสัญญายตนะ เข้านิโรธ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าสมาบัติ ๖ สมาบัติ ๘ เวลาเข้าสมาบัติ เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพานๆ จิตมันมีอยู่ นิพพานมันมีอยู่ไง เวลามันมาเข้าฌานสมาบัติ มันก็เป็นข้อเท็จจริง เห็นไหม ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสาณัญญายตนะ วิญญูณัญญายตนะ อากิจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ

“ถ้าใครเข้าฌานสมาบัติได้ อย่างน้อยต้องเป็นพระอนาคามี” แล้วก็ประกาศเลยว่า “เดี่ยวเราจะเข้าฌานสมาบัติ”

มันนั่งหลับอยู่นั่นละ มันนอนยังไม่ตื่นเลย

ฌานสมาบัติส่วนฌานสมาบัติ

นิโรธสมาบัติก็ส่วนนิโรธสมาบัติ

เวลาเข้า เวลาจิตมันสงบเป็นอุปปนาสมาธิ มันเห็นไหม อยู่อย่างนั้นละ แล้วถ้าคลายตัวออกมา คลายตัวออกมามันกระทบแล้ว เป็นอุปจารสมาธิ

ถ้าครูบาอาจารย์ที่รู้จริงก็จะบอก จะอบรมบ่มเพาะ จะคุ้มครองดูแล มันอยู่ของวาสนาของผู้ที่ปฏิบัติ นั้น จะมีอำนาจวาสนาทำครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ ได้หรือไม่

เวลาครั้งที่ ๑ มันล้มหล่น ล้มหล่นมันเป็นไปเอง แล้วเวลาจะทำให้มันถูกต้องชอบธรรม ทำไม่เป็น ทำไม่ได้

ถ้ามันเป็นนักปฏิบัติ มันต้องทำให้เป็นและทำให้ได้

ถ้าทำไม่เป็น ทำไม่ได้ เป็นสมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน งานมันจะเกิดขึ้นตรงนี้ไง

นี่ไง เวลาหลวงปู่มันท่านอบรมบ่มเพาะลูกศิษย์ลูกหา “จิตเป็นอย่างไร?”

จิตเป็นอย่างไรก็สมาธินี้แหละ จิตเป็นอย่างไร ถ้าจิตมันเป็นสมาธิใจ

แต่ถ้าเราเป็นทางโลกๆ กิเลสมันเป็นภัย พังมา คีฬามา อีลุ่มอูญแจก แล้วปากก็พรวด
ปนธรรมชาติทั้งนั้นนะ นั่นแหละกิเลสมันเป็นภัย มันไม่ใช่ภาคปฏิบัติ

ถ้าเวลาภาคปฏิบัติ สิ่งนั้นศึกษามา ศึกษามาเป็นทางวิชาการ ศึกษาไปแล้วมันเป็น
ภาคปริยัติ ศึกษาไว้เผยแพร่ธรรม เวลาจะเผยแผ่ธรรมมันก็เอาสิ่งนั้นมาเป็นหัวเรื่องแล้วขยาย
ความ แล้วถ้าเรื่องในสมัยพุทธกาล ในสุดตันตปิฎก พระพุทธเจ้าสอนใคร พระพุทธเจ้าทำ
อะไร นั่นขยายความอย่างนั้น นั่นก็ไปสอนคนอื่นไง

แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมา มันต้องให้มีความรู้ของตนเองขึ้นมาคือภาคปฏิบัติ เวลา
ภาคปฏิบัติขึ้นมา พยายามทำความเข้าใจเข้ามาๆ แล้วทำยากมาก

การประพฤติปฏิบัติยากอยู่ ๒ คราว คราวเริ่มต้นนี่ เริ่มต้นนี่ก็จะเริ่มต้นจากโลกเข้าสู่
ธรรมะ การปฏิบัติๆ เป็นโลกๆ ใจ เป็นโลกๆ กวีวิทยาศาสตร์นี้แหละ เป็นโลกๆ ก็ผู้ที่มีสติมี
ปัญญานี้แหละ แล้วปฏิบัติไม่เป็น ปฏิบัติไม่ได้ ไม่ได้ลิ้มรสของสติธรรม สมาธิธรรม ปัญญา
ธรรม ไม่รู้จักสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน

เวลาครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมนะ ในสมณะก็ต้องมีวิปัสสนา ในวิปัสสนาก็มีสมณะ ก็
ถูกต้อง ถูกต้องเพราะอะไร ให้ท่านก็ต้องมีปัญญา ถือศีลก็ต้องมีปัญญา เวลาฝึกหัดปฏิบัติมัน
ต้องมีปัญญาขึ้นไปยิ่งกว่านั้นอีก เพราะมีปัญญามันขึ้นมามีเพื่อรักษากระทำของเราให้มันเสมอ
ต้นเสมอปลาย แล้วให้มันเข้าสู่ศีล สมาธิ ปัญญาโดยข้อเท็จจริง

ไม่ใช่ที่เราศึกษาตามตำรามาแล้วเราก็สร้างอารมณ์ แล้วก็คิดว่าจะเป็นอย่างนั้นๆ ใจ
คิดเอาเอง แต่นั่นแหละ เพราะจิตมันเป็นเรื่องหนึ่ง สิ่งที่เป็นสัญญาอารมณ์ สิ่งที่เราศึกษานะ
นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ฉะนั้น เวลาหลวงปู่มันท่านถึงสอนหลวงตาพระมหาบัว

มหา มหามาหาอะไร มหานิพพานใช่ไหม นิพพานอยู่ในหัวใจของตัวเองนะ ไม่ได้อยู่ในตำรับตำรา ไม่ได้อยู่ในดินฟ้าอากาศ ไม่ได้อยู่ในวัตถุใดๆ ทั้งสิ้น

ท่านศึกษามาจนจบเป็นมหา สิ่งที่เป็นมหานะ ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา มันรู้ไว้เลอเลิศเลยละ แต่ความจำมันสร้างโทษ ความจำมากิลีสมันเป็นภัยเพราะตัวเองมีกิลีสไง พอตัวเองมีกิลีสขึ้นมา มันก็จะสร้างภาพจะเป็นอย่างนั้นๆ แล้วเวลาปฏิบัติไปมันรู้ใจภัยก่อน มันตอบคำถามก่อนทุกเรื่องเลย แต่ความจริงไม่มี

ถึงว่าสิ่งที่ศึกษามามันยอดเยี่ยมมาก ให้ใส่ลิ้นชักสมองไว้ แล้วลั่นกุญแจมันไว้ อย่าให้มันออกมา อย่าให้มันออกมา คืออย่าให้สติปัญญา ภาคทฤษฎีที่มันติดหัวใจมา เข้ามามันจะเป็นอย่างนั้นๆ ไม่เอา เอ็งอยู่เฉยๆ อยู่ในลิ้นชักสมองแล้วลั่นกุญแจมันไว้ แล้วปฏิบัติไป ไม่ให้มันมาเตะให้มันมาตีกันไง ไม่ให้มันคาดหมาย นี่ไง ถ้ากิลีสมันเป็นภัย ธรรมมันเป็นคุณ

แต่มันเป็นเรื่องโลกๆ เป็นเรื่องโลกียะ เป็นเรื่องการศึกษาการจดจำมาจากความเป็นมนุษย์ มีสติมีปัญญามากน้อย เป็นศาสตราจารย์ เป็นดอกเตอร์ได้ทั้งหมด แต่ทำสมาธิไม่เป็น

ถ้าทำสมาธิเป็นนะ สิ่งนั้นสุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี จิตสงบแล้ว ที่ศึกษาๆ มา วางไว้ให้หมด แล้วจะยกขึ้นสู่วิปัสสนาเป็น วิปัสสนาได้ นั่นนะธรรมมันเป็นคุณ

ภายนอกก็หลอก เกิดมาก็ด้วยอวิชชาด้วยพญามาร แต่ด้วยบุญด้วยกุศล บุญและบาปๆ เวียนว้ายตายเกิดในวัฏฏะ เกิดมาเป็นมนุษย์ทางเรื่องโลกๆ นี่แหละ

เวลาจะปฏิบัติเหมือนกัน ปฏิบัติขึ้นมา กว่าจะละจากทางเป็นโลก ทางเป็นโลกก็ชีวิตเรานี้แหละ ความเป็นโลกก็บุญและบาปของเราเป็นแหละ ถ้าไม่มีบุญไม่มีกุศลเลยมันก็ไม่ศึกษา ไม่สนใจพระพุทธศาสนา เวลาสนใจพระพุทธศาสนาแล้วมันก็ทางโลกใจ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศไง โลกธรรม ๘ ไง โลกธรรม ๘ มันเป็นธรรมะเก่าแก่อยู่แล้ว

แต่ถ้ามันเป็นธรรม โลกธรรม ๘ มีสติมีปัญญาเท่าทันมัน วางไว้กับโลก แล้ววางไว้กับโลกนะ อย่างเช่น ถ้าเรามีทรัพย์มีสินของเรา เราวางไว้ที่หัวใจใจ แต่ทรัพย์สินก็อยู่ในตู้เซฟ อยู่ในบัญชีนั่นแหละ

เวลาไอ้พวกกิเลสมันเป็นภัย ใครจะปฏิบัติต้องอินทรีย์พละมาเป็นของส่วนกลาง แล้วส่วนกลาง ฉันจะเป็นผู้บริหาร

ก็โง่โง่นให้เขา

พออินให้เขา เพราะอินแล้วมันละสัถกายทิฐิ มันไม่มีทิฐิมานะในทรีย์ในสิน ได้เป็นโสดาบัน

กิเลสมันเป็นภัย เป็นภัยอาจารย์หลอกลูกศิษย์

สิ่งที่เราระมัดระวัง สิ่งที่เป็นทางโลกๆ เราระมัดระวังด้วยทิฐิมานะ ด้วยเรื่องของหัวใจของตน แต่ทรัพย์สินมันก็เป็นทรัพย์สินของมัน ธรรมชาติของมันอยู่อย่างนั้นแหละ แต่ถ้ากิเลสเป็นภัย โอ้! ทรัพย์สินของฉัน นั่งนับนิ้วมืออยู่ทั้งวันนะ ทรัพย์สินของฉัน

ทรัพย์สินก็เป็นทรัพย์สิน ตัวเองก็เป็นตัวเองนะ แต่ทุกข์เจียนตาย

แต่ถ้ามีสติปัญญา วางไว้ ทรัพย์สินก็วางไว้เป็นข้อเป็นจริงอันนั้น แล้วเวลาศึกษาเวลามีความรู้ความเห็นที่เป็นสติปัญญา ก็ต้องวางไว้ ถ้าไม่วางไว้ สิ่งที่เป็นสติปัญญาที่เรามีความรู้มากมายนั้นแหละเข้าสมาธิไม่ได้หรอก ความรู้มันเยอะเกินไป

เราเรียนมา เรามีความรู้มาก วางเป็นหรือเปล่า วางได้ไหม

ถ้าวาง พุทโธๆ ก็พุทโธจะให้มันวางไป ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธิก็ให้มันหยุดคิดไป ถ้ามันหยุดคิด หยุดคิดว่า จิตเป็นอย่างไร จิตจะเป็นอิสระขึ้นมา

แต่ถ้ามันไม่หยุดคิด อย่างที่ว่าสมบัติโลกไป ธรรมะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริง แต่เราศึกษาขึ้นมาเป็นโลกหมดเลย แล้วพอเป็นโลกแล้ว พอจะประพฤติปฏิบัติกิเลสมันเป็นภัยแล้ว รู้มาก เห็นมากไป มีสติปัญญามาก “ไอ้โฮ! นิพพาน นิพพานมันหมดกาลหมดสมัยแล้ว มันทำไม่ได้หรอก”

เพราะความรู้ตัวเองไม่มีไป ความจริงในตัวในหัวใจไม่มีไป

แต่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้พูดได้นะ แต่ถ้าจะทำสมาธิที่เรียนมา จะมากจะน้อยขนาดไหนของแต่ละบุคคลต้องวาง แบบหลวงปู่มั่นสอนหลวงตาพระมหาบัว แล้วหลวงตาพระมหาบัวท่านปฏิบัติไป ใช่ว่าจริงๆ เป็นอย่างที่ท่านว่าทั้งหมดเลย จนถึงที่สุดแห่ง ทุกข์ กราบแล้วกราบเล่าๆ

โอ้เราพระธรรมฐาน บวชแล้วอุปัชฌาย์ให้เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ รุกขมูลเสนาสน์ สิ่งที่ดีกัณฑ์ปฏิบัติ แล้วมันมีครูบาอาจารย์คอยคุ้มครองดูแลอยู่แล้วจะไปกลัวอะไร ชัดเข้าไป เต็มที่เลย

ถ้าเต็มที่แล้ว จิตมันเป็นอย่างไร จิตมันเป็นอย่างไร

จิตมันเป็น มันเป็นไปได้ยาก เป็นไปได้ยากก็อยู่ที่อำนาจวาสนาของแต่ละบุคคลนี้แหละ ถ้าอำนาจวาสนาของแต่ละบุคคลที่มันมีวาสนานะ มันจะหาหนทางของมัน ถ้าหาหนทางแล้วพยายามจะปฏิบัติตามแนวทางที่จิตของเราจะสงบ

คนอื่นทำอย่างไรก็ได้แล้วแต่มันเป็นเรื่องของเขา โอ้เราทำมาไม่สงบ ทำอย่างเขามันไม่สงบไง แต่ทำอย่างที่เราทำ เออ! เออ! มันต้องอย่างนี้สิ ถ้ามันเป็นอย่างนี้ขึ้นมา มันสาธุเลย

ปัญญาทางโลกทรงจำๆ ไว้ เป็นความจำทั้งนั้น ปัญญาความจริง สมาธิหลอกกันไม่ได้เลยต่อไปถ้ามันเป็นแล้ว ถ้ามันเป็นแล้ว อยู่ที่ครูบาอาจารย์ที่ติงาม

สมาธิเป็นสมาธิ มันไม่ใช่เป็นสมบัติของใคร มันเป็นสาธารณะ แต่ถ้าเราทำของเรา มันจะเป็นสมบัติของเรา ถ้าสมบัติของเรา เวลามันฟุ้งมันซ่าน มันทุกข์มันยาก ทุกข์ยากเจียนตาย เวลามันปล่อยหมดเลย เป็นสมาธิ สุขมากเลย สุขมาก แล้วความสุขนี้จะติดหัวใจไปตลอด เป็นสัญญาเป็นความจำ

แล้วที่โอ้พวกกิเลสเป็นภัยมันจะเอาความจำ ความจำจากธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้อเท็จจริงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วิมุตติสุขๆ แสดงธรรมวินัย เป็นศาสดาของเรา จำมาเป็นภาคปริยัติ ทรงจำ ทรงจำธรรมวินัย แล้วฝึกหัดเป็นความจริง

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราทำความสงบแล้ว เราทำสมาธิเป็น แต่มันเสื่อมไปแล้ว แล้วเราทำอีกไม่ได้ เป็นความจำแล้ว อดีตอนาคตแล้ว ปัจจุบันไม่มี ฉะนั้น เวลาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนปัจจุบันธรรมๆ ใจ

เวลาจิตมันสงบก็ภาวนาไม่เป็น ยกขึ้นสู่วิปัสสนาไม่ได้ แล้วแสวงหาครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ก็บอกว่า ต้องทำความสงบของใจก่อน ใจสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันถึงจะเป็นทางสายกลางในพระพุทธศาสนา มันถึงจะเป็นปฏิบัติในแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ตามความเป็นจริง เพราะจิตมันสงบแล้วจิตมันเห็น

ฉะนั้น เวลาศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว แนวทางสติปัฏฐาน ๔ ก็จ้อยๆ นั่นนะภาคปริยัติหมดเลย นั่นนะเป็นโลกหมดเลย ฉะนั้น ถ้าเป็นโลกหมดเลย มันก็เป็นสติปัฏฐาน ๔ จอมปลอม สติปัฏฐาน ๔ คาคอหมาย สติปัฏฐาน ๔ พิธีกรรม ทำสติปัฏฐาน ๔ แต่ไม่ได้เป็นสติปัฏฐาน ๔

ถ้าสติปัฏฐาน ๔ ต้องทำความสงบของใจเข้ามา แล้วใจนั้นอมไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง นี่จะเป็นแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธศาสนา

แต่สำคัญที่ว่า จิตมันเป็นสมาธิ ไม่เป็นสมาธิใจ

ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิ จะเอาสติปัฏฐาน ๔ อะไรมา มันก็เป็นการท่องจำสติปัฏฐาน ๔ มันเป็นการวิเคราะห์หิวด้วยสมองของตน ด้วยสัญญาของตน คนที่ทำสมาธิเป็นๆ เวลามันเสื่อมไปแล้วใจ ก็ไม่แต่เฝ้าเคยเป็นนั่นแหละ แต่ความจริงมันไม่เป็นขึ้นมาใจ

ถ้ามันเป็นขึ้นมาแล้วนะ ปัจจุบันธรรม เรื่องอดีตอนาคตไม่มาเกี่ยวเลย เรื่องที่มันเป็นทุกข์เป็นยากที่มันทับถมเข้ามาในหัวใจ เข้ามาไม่ได้เลย ถ้ามันเข้ามาไม่ได้เพราะอะไร เพราะเรามีสติ เรามีเหตุมีผลไง เหตุ เหตุคือคำบริกรรม เหตุคือสติที่ดูแลของเรา ถ้าดูแลของเรา มันสงบสุขของเราขึ้นมา

ไม่มีवासนา ความสงบเป็นนิพพาน นิพพานเป็นเช่นนี้เอง

อยู่แค่นั้นแหละ ติดสมาธิ ติดสมาธิ รักษาสมาธิไม่เป็นอีกต่างหาก

ถ้ารักษาสมาธิเป็น มันจะเสื่อมไปไหน คำว่า “เสื่อมๆ” คือมันไม่มีในหัวใจเลยนะ มันไม่เป็นปัจจุบัน มันไม่เป็นสมาธิ ว่าอย่างนั้นเลย พอมันคลายออกมามันก็สวดยอารมณ์ มันเป็นอารมณ์ แล้วสัญญาอารมณ์ทั้งนั้น แล้วก็พุดกันอยู่อย่างนั้น แจ่วๆ อย่างนั้นนะ มันก็เป็นภาคปริยัติไง ทรงจำสมาธิของตัว แต่ปัจจุบันไม่มี

นักปฏิบัติของเรา ถ้ามันเคยมีเคยเป็นให้เรารู้จักมัน แล้วถ้ามันเสื่อมไปแล้ว เราก็ฝึกหัดใหม่ ถ้าไม่มีสมาธิเป็นพื้นฐาน มันจะเข้าสู่โลกุตตรปัญญาไม่ได้

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นภาพความจำทั้งสิ้น เป็นโลกียปัญญา แต่ถ้าเป็นสมาธิแล้วนะ ถ้ามันน้อยไป พอมันจิตสงบแล้วมีกำลัง ฝึกหัด สมถกรรมฐานยกขึ้นสู่วิปัสสนากรรมฐาน สำคัญมาก

สำคัญมากเพราะอะไร

เพราะเราไม่เคยได้รู้ได้เห็นหรือได้สัมผัสภาวนามยปัญญา เรารู้และเราคุ่นชินกับมัน แล้วเราเข้าใจว่ามันเป็นมรรคเป็นผลขึ้นมาด้วยสัญญาความจำที่เราใคร่ครวญไตร่ตรอง เหมือนทางโลกไง วิเคราะห์ไง วิจัยไง

สิ่งที่น่าเชื่อถือเพราะมันมีการวิจัย วิจัยจนเป็นข้อเท็จจริงแล้ว

อันนี้ก็เหมือนกัน แนวทางสติปัฏฐาน ๔ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำวิจัย ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาตามข้อเท็จจริงจนเป็นพระอรหันต์ จนเป็นศาสดา มันเป็นข้อเท็จจริง มันเป็นธรรม ธรรมเป็นคุณๆ ใจ

เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เราจะฝึกหัดขึ้นมาเข้าสู่ธรรม เพราะเราเป็นโลก ตอนนี้เป็นโลกทั้งสิ้น การเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ มีอำนาจวาสนาได้ศึกษาค้นคว้าแล้ว ได้ออกมาฝึกหัดประพฤติปฏิบัติ ถ้าออกมาฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าปฏิบัติ ปฏิบัติของเราให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา คำว่า “ข้อเท็จจริงขึ้นมา” คือทำสมาธิก็ได้สมาธิ ไม่ใช่ทำสมาธิได้อารมณ์สมาธิ อารมณ์ๆ ไม่ใช่สมาธิ

แล้วสมาธิ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี แล้วถ้าน้อมไป น้อมไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม น้อมไปด้วยอะไร

น้อมไปด้วยกำลังใจ น้อมไปด้วยจิตที่มันเป็นสมาธิแล้วมันมีกำลัง มีกำลัง เวลามัน น้อมไป น้อมไปมันจะเห็นกิเลส กิเลสเป็นภัยๆ

กิเลสในหัวใจของตน อวิชชาปจฺจุยา สงฺขาร

หลวงปู่มั่นบอกว่า กิเลสมันอยู่ที่ฐิติจิตๆ

เราไปศึกษาค้นคว้าขึ้นมา ก ไก่ สระอิ สระเอ ร เรือ ส เสือ กิเลสๆ ใช้นั่นมันชื่อ เขียนให้ ก็ได้ เวลาจะพูดก็จะนึกถึงมันก็ได้ แต่ไม่เคยเห็นตัว ไม่เคยเห็นเลย ไม่เคยรู้เลย

เวลาจิตสงบแล้วถ้าน้อมไปเห็นสติปัฏฐาน ๔ โอ้โฮ! ถ้ามันเห็นกิเลส มันรู้กิเลส กิเลส เป็นภัยๆ อ้อ! ตัวนี้เอง เออ! กิเลสเป็นภัยๆ มันเป็นภัยจริงๆ นะ มันเป็นภัยจริงๆ มันเป็นภัย เพราะเราไม่รู้ เราไม่เข้าใจเลย

เวลาเป็นคุณๆ เป็นคุณเพราะมีสติ เป็นคุณเพราะมีคำบริกรรม เป็นคุณเพราะว่า ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมฐาน ๔๐ ห้อง แล้วก็ได้อรรถาธิบาย ได้กระทำ ให้มันเกิดข้อเท็จจริงขึ้นมาจากใจของตน แล้วมันน้อมไปเห็นสติปัฏฐาน ๔ เห็นไหม ประพฤติ ปฏิบัติในแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ในพระพุทธศาสนา ถ้ามันเป็นจริง มันเห็นจริงขึ้นมาแล้วนะ เวลามันเห็นจริงแล้ว ถ้ามันเห็นจริงแล้วฝึกหัด

ถ้าเห็นกาย ถ้ามันเห็น มันเป็นอุคคหนิมิต อุคคหนิมิต ถ้ากำลังของสมาธิไม่เป็น มันไม่ อยู่หรอก มันเห็นแล้ว ใช้นั่นมันอะไร มันอะไร มันห่างชั้นกันมากเลย

แต่เราฝึกหัดจนจิตมีกำลัง มันเห็นของมัน เห็นแล้วมันทรงตัวของมันได้ไง ทรงตัวได้ มีสติมีปัญญา สติปัญญาคือให้มันแปรสภาพไป อย่างพิจารณากาย กายมันมีดิน น้ำ ลม ไฟ เลือดเนื้อก็เป็นน้ำ เวลากระดูก เลือดเนื้อต่างๆ ถ้ามันย่อยสลายมันก็เป็นดิน ลมใน ร่างกายเรา พิจารณา นี่พิจารณาเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เป็นปัญญาได้ใคร่ครวญ

แต่ถ้ามันพุทโธๆ จนจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันเห็นกาย ถ้ามันมีปัญญาน้อมนำไปอย่างนี้ ภาพที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่จะรู้จะเห็นมันเกิดขึ้น เห็นเกิดขึ้น แนวทางสติปัฏฐาน ๔ กายานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา ธรรมานุปัสสนา

เวลาพิจารณาเป็นสติปัญญา มันเกิดอะไรนะ

ภาวนามยปัญญา โอ๊ะ! โอ๊ะ! โอ๊ะ! ปัญญาอย่างนี้ก็มีด้วยหรือ

ปัญญาอย่างนี้ในตำรับตำรามันก็มีแต่ชื่อ เวลาศึกษาชื่อมันแล้วมันก็ยังดังเลงสย เวลาเกิดกับตนขึ้นมามันเป็นจิตมยปัญญา ก็ไม่รู้จัก เวลามันเห็นภาวนามยปัญญา แล้วจิตมันเคลื่อนไป ธรรมจักรมันหมุนไ มันรู้มันเห็นของมันจริงๆ นะ แล้วมันเร็วของมัน มันเคลื่อนไหว

ความคิดเร็วกว่าแสง แล้วถ้าจิตมันสงบ มันมีกำลังของมัน ความคิดที่เร็วกว่าแสงมันอยู่ในอำนาจของสติควบคุมไว้อยู่หมด เวลาที่มีอำนาจสติควบคุมได้หมด เวลามันภาวนาไป มันเป็นชั้น มันปฏิบัติไป มันเคลื่อน มันหมุน มันไว แล้วกิเลสมันก็จะปลิ้นจะปล่อน กิเลสมันจะหลบจะหลีกไ

เวลาที่ว่ากิเลสกับธรรมที่มันเข้าไปเผชิญหน้ากัน แล้วมันอยู่ที่ไหน

อยู่ขณะเดินจงกรม ร่างกายก็เคลื่อนไวไป ภาวนามยปัญญามันก็หมุนของมันไปในทางจงกรม ในขณะที่นั่งสมาธิ

นั่งสมาธิไม่เป็น เราทำไม่เป็น มีแต่ความทุกข์ความยาก ความเดือนร้อนทั้งนั้น นั่งสมาธิเป็น ผีกัดปฏิบัติเป็น มันก็เจริญแล้วเสื่อม มันมีช่องว่าง มันมีช่องที่สติจะควบคุม มันมีสติมีปัญญาที่จะดูแลจิตของตน

เวลามันดูแลจิตของตน เห็นไหม เราจะทำความสะดวกของใจก็ได้ เราจะทำความสะดวกของใจ เพราะว่าเวลาเราใช้ปัญญาไปแล้วๆ เวลามันใช้งานแล้ว สติ สมาธิ มันจะอ่อนลง เวลา สติ สมาธิอ่อนลง สิ่งที่เป็นภาวนามยปัญญา เป็นธรรมจักรอยู่ไ มันไม่เป็นแล้ว มันคว่ำ มันคะมำหงาย จนคิดว่าเรายังใช้ปัญญาของเราอยู่ ที่อ ที่อ รสชาติมันแตกต่างกันไปเลย

แต่ถ้าสมาธิเราเข้มแข็งของเราขึ้นมาซะ แล้วเวลาเราเห็นสติปัฏฐาน ๔ เวลาเราใช้สติปัญญาไป โอ้โฮ! มันหมุนตัวๆ นะ คำว่า “หมุนตัวๆ” คือกิเลสมันสงบ สัมมาสมาธิคือกิเลสสงบตัวลง ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาเป็น ยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ มีภาวนามยปัญญา เวลาพิจารณาไป กิเลสมันหลบมันซ่อน

โอ้! มันรสชาติไง สติธรรม สมาธิธรรม เวลาปัญญาธรรมนะ เวลาตักท้วงหนามันก็เป็นรสชาติหนึ่งๆ แล้วไม่เคยได้รสชาติของนิโรธดับทุกข์ขณะจิต เวลามันปล่อยมันวาง มันปล่อยวางไป นั่นมันของชั่วคราว คำว่า “ของชั่วคราว” เพราะอะไร

กิเลสมันเป็นภัย ธรรมะเป็นคุณ เราสร้างคุณ เราทำสัมมาสมาธิ เราฝึกหัดสติปัญญาขึ้นมา เวลาธรรมะมันเคลื่อน เคลื่อนของมันไป กิเลสมันหลบ เวลาการต่อสู้กันแล้ว เวลาทำสมาธิๆ กำปั้นทุบดิน พุทโธๆ กิเลสมันสงบตัวลงได้ มันถึงเป็นสัมมาสมาธิไง

แต่มันไม่มีการกระทำ มันไม่มีปัญญา มันไม่ได้ขอบคุณคำว่า สติปัฏฐาน ๔ มันเลยเป็นของจอมปลอมไง แต่เวลาจิตมันสงบแล้ว มีกำลังแล้ว เราน้อมไปเห็นสติปัฏฐาน ๔ มันเห็นของจริงไง เห็นจริงของจริง มันเห็นกิเลสไง พอเห็นกิเลสขึ้นมาแล้ว เวลาฝึกหัดใช้ปัญญาปัญญาเป็นภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาที่มันมหัศจรรย์ ภาวนามยปัญญาที่เราไม่เคยรู้เคยเห็นไง สิ่งที่ยังเกิดขึ้นกับจิตของตนไง

เวลาหลวงปู่มั่นท่านถาม “จิตเป็นอย่างไรๆ”

พอจิตเป็นอย่างนี้แล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา ท่านจะให้ยกขึ้นสู่วิปัสสนา แล้วจะเข้าสู่แนวทางสติปัฏฐาน ๔ เข้าสู่มัคโค ทางสายเอกในพระพุทธศาสนา

จากผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัตินั้นๆ ประพฤติปฏิบัติขนาดนั้น พอมันเห็นของมัน แล้วมันพิจารณาของมันไป มันจะได้รสของภาวนามยปัญญา อ้อ! ปัญญาเกิดจากการภาวนา ปัญญาเกิดจากจิต ปัญญาเกิดจากวิธีการดับทุกข์ มรรค ๘ ในพระพุทธศาสนาที่เราสะสม เราฝึกหัด เราปฏิบัติของเราขึ้นมาให้มันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา

แล้วเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา ถ้าเป็นขิปปาภิญญา ผู้ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย พอพิจารณาไปหน สองหนหรือครั้งแรก มันจะพริบ! สมุจเฉตปหาน มันขาดเลย กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็น ทุกข์ โอโฮ! มันมหัศจรรย์ นั่นขิปปาภิญญาที่ผู้ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย

โอ้พวกเรา ถ้ามีอำนาจวาสนาที่แก้ปัญญามันหมุนของมัน แล้วเรามีสติปัญญาเท่าทัน มัน เราก็เห็นความมหัศจรรย์ของมันแล้ว

แล้วถ้าการต่อสู้ การฝึกหัดปฏิบัติขึ้นไปมันไม่ถึงข้อเท็จจริงของมัน ที่ว่าพวกเราไม่มี หมดก็ได้

ไม่มีขณะที่ไม่มีสมุจเฉตปหาน ไม่มีขณะมันก็ไม่นิโรธ ไม่นิโรธ มันไม่เคยดับทุกข์ใจ

แต่เราฝึกหัดปฏิบัติไปมันปล่อยวางๆ มันก็ไม่มีอะไร ไม่มีขณะที่ไม่เป็นไร เพราะเรา ทำแล้วมันได้แค่นี้ ของที่ฝึกหัดปฏิบัติ เราจะบังคับให้มันเป็น มันเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นเรื่องนามธรรม มันเป็นเรื่องคุณธรรม มันเป็นเรื่องข้อเท็จจริงในการฝึกหัดปฏิบัติใน พระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนา พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แล้วยกขึ้นสูวิปัสสนา ยกขึ้นสูวิปัสสนาด้วยจิตตภาวนา

หลวงปู่มั่นถามว่า จิตเป็นอย่างไร จิตมันยกขึ้นสูวิปัสสนาได้หรือยัง จิตมันเริ่มต้น ก้าวเดินเป็นหรือเปล่า

ภาคปฏิบัติครูบาอาจารย์ที่ติงาม ฉะนั้น พอครูบาอาจารย์ที่ติงาม ภาคปฏิบัติ เห็นไหม ถ้าเรายกขึ้นสูวิปัสสนา ยกขึ้นสูวิปัสสนามันตามข้อเท็จจริงเลยละ แต่ใครจะมีวาสนาไม่มี วาสนานั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ถ้าไม่มีวาสนานะ มันได้ชั่วคราว ได้ชั่วคราวมันเกือบตาย ได้ชั่วคราวเพราะมันลงทุน ลงแรงทั้งชีวิตจิตใจทั้งหมดแล้วได้แค่นี้ แล้วถ้าคนไม่มีวาสนามันแห้ง มันไม่กล้าเข้าไปอีก มันไม่กล้าเข้าไปทำทุเมเทเกินไป

แต่ถ้าผู้ที่มีอำนาจวาสนานะ ธรรมะอยู่ปากตายๆ ไม่กลัวอะไรเลย ถ้ากิเลสไม่ตาย เราจะเป็นจะตายไม่สนใจ มันต้องกิเลสตาย แล้วกิเลสตายมันตายต่อหน้า ยถาภูตัง เกิดญาณทัสสนะ เกิดญาณหยั่งรู้ทั้งสิ้น

ถ้ามันเกิดความหยั่งรู้ มันหยั่งรู้อย่างไร

ถ้ามันรู้จริง เห็นไหม ถ้ามันเป็นของชั่วคราว ตัถกุปทาน มันหลบมันหลีกขนาดไหน เราพยายาม แล้วถ้าทำมันทำไปแล้ว ปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ด้วยมรรค ๘ พอปฏิบัติไปแล้วสิ่งนี้มันไม่สมดุล มันขัดแย้งกัน แล้วมันก้าวเดินไม่ได้ ภาวนามยปัญญา มันจะเป็นสัญญา พอเป็นสัญญา วาง

ครูบาอาจารย์เราบอกให้วาง พุทโธก่อน กลับมาพุทโธๆ ให้มันมีกำลังของมัน พอมีกำลังของมัน เวลาปล่อยบ๊ีบ มันจะเข้าสู่ปัญญาเลย เพราะเรามีแนวทางของเราแล้ว เรามีมัคโค เราได้บุกเบิกทางสายกลาง มัคโคในหัวใจของตนแล้ว มีหนทาง พอมีหนทาง ปล่อย มันก็เข้าเลย พอเข้าก็พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ แพ้บ้างชนะบ้าง เป็นอย่างนี้ตลอดเวลา

ฉะนั้น เวลาการฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เราถึงบอกว่ามันสนุกมาก ทำอะไรก็ได้ เพราะมันมีกิเลสอยู่ที่นี่ เราจะสละชีวิตเพื่อการฝึกหัดปฏิบัติของเราเต็มที่ของเราเลย งานอื่นไม่สำคัญ งานอื่นวางไว้ งานทางโลกคนอื่นทำได้ ในการฝึกหัดปฏิบัติ อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนเท่านั้น บุคคลคนนั้นต้องเป็นผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา

ถ้าบุคคลคนนั้นเป็นผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติเข้ามา เราเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา มีอำนาจวาสนา เราถึงฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นข้อเท็จจริงในหัวใจของเราให้ได้ ถ้าเราฝึกหัดเป็นข้อเท็จจริงของเราให้ได้ จะเกิดธรรมทายาท เกิดทายาทโดยธรรมไป

ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย

แต่นี้ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา แคเห็นร่องรอยขึ้นมา ถ้าไม่มีวาสนา มันแห้ง มันทุกข์มันยาก แต่ถ้าคนมีวาสนานะ เออ! ภูมามิ่งมานานแล้วละ ภูเขามิ่งเต็มทีเลยละ

มันพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า แล้วตรงนี้มันจะมีข้อผิดพลาด ข้อละเลยจากการบกพร่องของผู้ที่ปฏิบัติมากมาย มันถึงละล้าละล้ง

เวลาครูบาอาจารย์แต่ละชั้นแต่ละตอน ๕ ปี ๑๐ ปี กว่าจะได้สักชุดหนึ่ง ๕ ปี ๑๐ ปีถึงจะผ่าน โอ้โฮ! ร้อยแปดพันเก้า แล้วมันมีภาระหน้าที่อะไรบ้างหรือเปล่า ภาระหน้าที่รับผิดชอบขึ้นมา เราต้องสละเวลานั้นมา เห็นไหม ทางฆราวาสเป็นทางคับแคบ เพราะอะไร เพราะมีหน้าที่การงาน ต้องรับผิดชอบหน้าที่การงานนั้น ถึงเจียดเวลามาวางนาไถ

พระเป็นนักรบๆ ๒๔ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมง แต่ถ้าไม่มีข้อวัตรปฏิบัติ ไม่มีข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม ชีวิตนี้มันมีปัจจัย ๔ มันต้องอาศัยอาหาร แล้วภาวนาๆ อดนอน ฝอนอาหารเข้าไป ๒๔ ชั่วโมง ทำแล้วทำเล่าๆ ทำแล้วทำเล่ามันก็เป็นธรรมขึ้นมา ทำให้จิตใจมันคงแข็งแรงขึ้นมา แต่มันก็ต้องบิณฑบาต แต่มันก็ต้องฉันนะ ไม่ฉันเดี๋ยวมันตายก่อนนะ ถ้าตายก่อน กิเลสมันยิ่งน่าเสียดาย

ปุณฺณ กัลยาณชน เริ่มต้นที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลากิเลสมันเป็นภัยๆ อีลุ่มฉุยฉนง ทำตัวเองเลวทรามทั้งนั้น ถ้าธรรมะเป็นคุณๆ ทำคนให้ดีงามขึ้นมา ได้ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ได้ออกประพฤติปฏิบัติ เวลาปฏิบัติขึ้นมา มันกว่าจะทำสมาธิได้ถูกต้องชอบธรรม ทำสมาธิได้ถูกต้องชอบธรรมแล้วต้องมีชำนาญในวิธี ชำนาญในการดูแลรักษา ชำนาญในการเข้าการออกขึ้นมา แล้วจะยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ เอาจิต เห็นสติปัฏฐาน ๔ แล้วกำลังฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม

สิ่งที่มันเป็นภายในๆ จิตมันก้าวเดินไป ถ้าจิตมันก้าวเดินไป เราต้องดูแลรักษาไง ดูแลรักษาไว้เพื่อฝึกหัดปฏิบัติให้กิเลสมันตาย ให้ชีวิตเรายังอยู่ ถ้ากิเลสมันตาย ชีวิตเรายังอยู่ การฝึกหัดปฏิบัติมันต้องมีสติปัญญา แล้วมีสติปัญญา มันอยู่ในภาคปัจจุบันนี้

แล้วกิเลสมันอยู่ที่ไหน

กิเลสมันอยู่ที่หัวใจของเรา

หัวใจของเรามันอยู่ที่ไหน

อยู่ที่กลางหัวอกนี้ ถ้ากลางหัวอกนี้ แล้วเราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาจนมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา แล้วถ้าเราไม่มีสติปัญญา โหมกระหน่ำเข้าไป แล้วถ้าเกิดอุบัติเหตุขึ้นมาล่ะ เกิดขาดใจตายขึ้นมา กิเลสมันไม่ตายนะ กิเลสมันยื้มเลย ภูหลอกมึงแค่นี้ มึงก็อยู่ในอุ้งตีนกูแล้ว

แต่ถ้าเราฉลาด เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มันคำนวณได้ว่าร่างกายมันทนทานได้ขนาดไหน ถ้ามันทนทานได้ขนาดไหน เวลาเราฝึกหัดปฏิบัติเข้าไปเต็มที่แล้ว ละล้าละลัง การฝึกหัดปฏิบัติอดเยี่ยมๆ ต้องมูมานะให้กิเลสมันตายไปเดี๋ยวนี้เลย

แต่กิเลสยังทนไม่ตาย เราตายก่อน แล้วถ้าเราตายก่อน เห็นไหม

กิเลสเป็นภัย ทั้งๆ ที่ปฏิบัติมาจนยกขึ้นสู่วิปัสสนาเป็นแล้วนะ เห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริงนะ ปฏิบัติแนวทางสติปัญญา ๔ โดยข้อเท็จจริงนะ แล้วมันก็เป็นครั้งเป็นคราวขึ้นมา แต่มันยังไม่นิโรธ ไม่มีขณะ ใช้ไม่ได้

วางไว้ก่อน บิณฑบาต ออกบิณฑบาตมาขบมาฉันเพื่อดำรงชีวิตไว้ ฟั่นฟู่ร่างกายให้แข็งแรง แล้วพอมีกำลังแล้วหยุด อดอาหารต่อไป สู้ต่อๆ ทำแล้วทำเล่าๆ

ถ้าการกระทำโดยสัมมาทิฐิ โดยความถูกต้องชอบธรรม โดยการกระทำ มันอยู่ที่วาสนา บั้ว ๔ เหล่า เอ็งทำบุญทำบาปมาขนาดไหนละ เอ็งทำอะไรมาบ้างละ นั่นแหละบุญและบาปมันยืนยันตรงนี้ ยืนยัน เห็นไหม

ดูสิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทศชาติสร้างสมขนาดไหน ครูบาอาจารย์ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ท่านต้องสร้างสมของท่านมา ถ้าไม่สร้างสมของท่านมา ถ้าพูดถึงผู้ปฏิบัติที่ว่า สิ่งที่จะละกิเลสแต่ละขั้นแต่ละตอนขึ้นมา ถ้าไม่มีอำนาจวาสนา มันจะผ่านขึ้นมาได้อย่างไร

จิตที่สูงกว่าพยายามดึงจิตใจที่ต่ำกว่าขึ้นมา แต่จิตใจที่ต่ำกว่าเขาไม่มีวาสนาเลย เขาจะดึงเชือกเราคว่ำลงไปแล้ว แต่มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้เพราะอะไร

เพราะมันเป็นอกุศลปฏิจจเหตุ ผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาจนเป็นบุคคล ๔ คู่ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ คู่ที่ ๓ คู่ที่ ๔ สิ่งที่จะเสื่อมสภาพไม่มี ถ้ามันนิโรธ มันดับ มีขณะจิต นิโรธดับทุกข์โดยข้อเท็จจริง

อกุปปธรรม ความเสื่อมไม่มี แต่จะตั้งจิตใจที่ต่ำกว่าขึ้นมา รอยแล้วรอยเล่า รอยธรรมะให้เจริญ
งอกงามขึ้นมาไ้

ถ้ามันเจริญงอกงามขึ้นมา มันก็เจริญงอกงามขึ้นมาจากหัวใจดวงนั้นไ้ ถ้ามันงอก
งามขึ้นมาจากหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้นก็ต้องฝึกหัดขึ้นมาให้เป็น อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ไ้

จิตตภาวนาๆ ก็ต้องจิตดวงนั้นเป็นผู้ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา มันก็
อยู่ที่วาสนาที่ว่านี้แหละ

ถ้าชิปปาภิญญา มันก็สมุจเฉทปหาน นิโรธดับทุกข์ จบเลย เป็นขั้นเป็นตอนๆ ขึ้นไปแต่
ละชั้นแต่ละตอน มีครูบาอาจารย์ขึ้นมาคอยชี้คอยแนะ คอยชักคอยลากให้มันเข้าสู่ธรรม
ทายาท ไม่ใช่เข้าสู่กิเลสทายาท

นี่ไ้ ถ้ากิเลสทายาท มันชักนำไป มันเป็นอกิญญา มันเป็นเรื่องโลก เป็นเรื่องการละคร
สิ่งที่เป็นการละครมันเป็นความจริงขึ้นมาได้อย่างไร สิ่งที่เป็นการละครมันก็หลอกตัวเราไ้

ทางโลกสังคมหลอกหลวงกัน หลอกออนไลน์ หลอกกันเป็นขบวนการเลย เป็นอาชีพที่
ใครแบ่งหน้าที่การงานกันอยู่ชั้นใด แล้วหลอกกันไปทั่วโลกเลย แล้วสังคมก็อื้อลุ่มฉุยแฉก

มันน่าเห็นใจ มันน่าเห็นใจว่า ไม่มีใครรู้เรื่องทุกอย่างหรอก เขาก็รู้เรื่องตามสายงานเขา
แต่นอกสายงานเขา เขาก็โดนหลอกได้ คนที่เป็นปัญญาชนๆ เขาโดนหลอกเยอะแยะทั้งนั้นนะ
เพราะอะไร เพราะความอ่อนแอของหัวใจไ้ แต่ถ้ามันเข้มแข็งขึ้นมา ไม่เชื่อใครทั้งนั้นนะ เอา
ตามข้อเท็จจริง

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเราสร้างบุญสร้างกุศลของเรามา ถ้าไม่สร้าง
บุญสร้างกุศล เวลาฝึกหัดปฏิบัติ เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ ก็สร้างจิตนิสัยไ้ ทำให้เป็น
จิตนิสัย

เราอยู่กับครูบาอาจารย์ที่ติงามมาไ้ ภาวนาไม่เป็น แต่ก็ยังอยู่ในเพศของสมณะ
เพื่อให้ภพชาติมันสั้นเข้า เพื่อให้ภพชาติสั้นเข้าจนเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบ
พระพุทธศาสนาในภพชาตินั้น

ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์

ผู้ที่ปฏิบัตินั้นเขาได้สร้างบุญสร้างกุศลของเขามา เพราะสร้างบุญสร้างกุศลของเขามา

๑. มีสัจจะ

๒. มีเจตนาที่ดีงาม

๓. ผิดชอบชั่วดีชัดเจน

แล้วเวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา ทำตนเองให้มันเป็นธรรมๆ ขึ้นมา เพราะสิ่งที่เป็นธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่า

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย ใครจะฝึกหัดปฏิบัติแนวทางใดเชิญตามสบาย แล้วถ้าไปเข้าสู่กลุ่มก้อนในกิเลสเป็นภัย ลวงโลกทั้งนั้น แล้วเรามีสติปัญญาเท่าทันไหม ถ้าไม่มีสติปัญญาเท่าทัน มันก็เหมือนกับแก๊งออนไลน์หลอกกันนั้นแหละ หลอกกันเป็น ขบวนการ

มันอยู่ที่เริ่มต้นจากอำนาจวาสนาของเราไง พอเราเห็นเข้า ไม่ใช่ ไม่ใช่แล้วไม่ต้องไปยุ่งกับเขา เพราะไม่ใช่เลย มันเป็นขบวนการ แล้วเราจะเผยแพร่ขบวนการอย่างนั้น มันมีอิทธิพล มีทุกอย่างพร้อม แล้วชีวิตเรา เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้กิเลสตาย อย่าให้เราตาย ถ้าเราตาย กิเลสมันยังมีเลย กิเลสเป็นภัย

ทางโลก มันก็หลอกลวงโลกกันทั้งสิ้น

ทางธรรมๆ ปฏิบัติธรรมๆ จนเข้าสู่สัมมาสมาธิ มันเป็นธรรมอยู่แล้ว ยกขึ้นสู่วิปัสสนา ได้มันจะเป็นบุคคลคู่ที่ ๑ บุคคลคู่ที่ ๑ มันก็ต้องมีเหตุมีผล คู่ที่ ๒ ก็ต้องมีเหตุมีผล คู่ที่ ๓ ก็ต้องมีเหตุมีผล คู่ที่ ๔ ก็ต้องมีเหตุมีผล แต่เหตุผลแตกต่างกัน เพราะกิเลสหายาบละเอียดแตกต่างกัน เพราะกิเลสหายาบละเอียดแตกต่างกัน มันถึงต้องใช้อาวุธ ใช้มรรคที่หายาบ กลาง ละเอียด ละเอียดสุด มรรค เห็นใหม่ สติ มหาสติ สติอัตถโนมัตติ ปัญญา มหาปัญญา ปัญญาญาณต่างๆ เห็นภาวนามยปัญญาอย่างยิ่งเลย

ถ้าภาวนา สุตมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียน จินตมยปัญญา เราจินตนาการได้ทั้งนั้น จินตนาการได้แบบที่ว่าเราจบมหาแล้วไปหาหลวงปู่มันไฉน

หลวงปู่มันบอกว่า เรียนธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ธรรมและวินัย เป็นศาสดาของเรา ให้ใส่ลินชักรสมองไว้ แล้วลั่นกุญแจ อย่าให้มันออกมา

นั่นนะจินตมยปัญญาจินตนาการทั้งนั้น แล้วก็จินตนาการอยู่อย่างนั้นนะ จินตนาการ แก่กิเลสไม่ได้ มันต้องภาวนามยปัญญาเท่านั้น ถ้าภาวนามยปัญญา เพราะมันเป็นภาวนา ล้วนๆ ไฉน มันไม่ได้จำของใครมา

ถ้าจำของใครมา ถ้ามันเป็นสัญญาขึ้นมา มันก็เป็นสัญญาทั้งหมด

ถ้าจำของใครมาเป็นสารตั้งต้น แล้วเวลาปฏิบัติของเราให้มันเป็นข้อเท็จจริงของเรา มันจะเหมือนกันก็ได้นะ เหมือนกัน เหมือนกับที่จำมา แต่ขณะที่ปัจจุบันที่ภาวนามยปัญญา มันเกิดขึ้น มันเป็นเรื่องของมัน เป็นจิตตภาวนา เป็นสิ่งที่ว่าเป็นปัจจุบันธรรมระหว่างกิเลสกับ ธรรมอยู่ในหัวใจ แล้วภาวนามยปัญญามันจะแยกออก เวลามันแยกออก มันสมุจเฉทปหาน มันดับทุกข์ มันฆ่ากิเลส กิเลสมันตายต่อหน้าเลย ยถาภูตัง เกิดญาณทัสสนะ เกิดความหยั่งรู้ มหัศจรรย์

บุคคลคู่ว่า ๑ คู่ว่า ๒ คู่ว่า ๓ คู่ว่า ๔ เหตุผลมันต่างกันเพราะกิเลสหยาบละเอียดแตกต่างกัน ฉะนั้น เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหยาบ กลาง ละเอียด

ทางโลกๆ ผู้ที่มีสติมีปัญญามีความรู้ เขาวานันรอบคอบ ใ้ผู้ที่ขาดสติ ใ้ผู้ที่เพ้อเจ้อ นี่ ผู้เป็นเหยื่อ ในการฝึกหัดปฏิบัติของเรา ถ้าเราทำของเราไม่ถูกต้องชอบธรรม มันก็จะเป็น เหยื่อให้กิเลสมันหลอก

ถ้ามันเป็นความถูกต้องชอบธรรม มันเป็นเรื่องๆ เป็นคุณกับหัวใจของตนไฉน แล้วการ กระทำขึ้นมา ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงขึ้นมา ปัจจัตตัง สันทิฏฐิโก

พอมันเป็นปัจจัตตัง สันทิฏฐิโก หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านฝึกหัดปฏิบัติของท่าน จน ท่านถึงที่สุดแห่งทุกข์ไฉน แล้วเวลา ฌมฺมสากุจฺจา

หลวงปู่ขาว เราได้คุยกับหลวงปู่ขาวแล้วนะ หลวงปู่ขาว ให้เป็นที่พึ่งของหมู่คณะได้

หลวงตาพระมหาบัว ต่อกันไปในอนาคตจะเป็นผู้ที่ดีทั้งภายนอกและภายใน ภายนอกคือ
ข้อวัตรปฏิบัติแบบอย่าง ภายในๆ บุคคล ๔ คู่

ว่ามาสิ ก.ไก่ ก.กา ว่ามา เริ่มต้นอย่างไรว่ามา แล้วมันไปถึงไหน สิ้นสุดกันที่ตรงไหน

ถ้ามันไม่มี ก.ไก่ ก.กา ไม่มีจิตตภาวนา เป็นจินตนาการ เป็นสุตมยปัญญา เป็นเรื่อง
โลกทั้งสิ้น นี่กิเลสเป็นภัย

ธรรมะเป็นคุณๆ ไง ผีกัดปฏิบัติขึ้นมาตามข้อเท็จจริงของตนไ้ แล้วทำให้เป็น
ข้อเท็จจริงขึ้นมาในหัวใจของตนไ้ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไ้ ธรรมและ
วินัยเป็นศาสดาของเราไ้ บุคคล ๔ คู่ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ถึงที่สุดแห่งทุกข์

การฝึกหัดปฏิบัติ เราทำให้เป็นสมบัติของเรา เป็นข้อเท็จจริงของเรา นี่เป็นพระปฏิบัติ
เป็นภาคปฏิบัติ

ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

ต้องปฏิบัติ ต้องรู้จริงขึ้นมาในหัวใจของตน มันถึงจะเป็นสมบัติของจิตดวงนั้น มันถึง
จะเป็นสมบัติส่วนตัว

ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จะมีคุณธรรมในหัวใจดวงนั้น เหวี่ยง